

NL

NL

NL

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Brussel, 20.11.2008
COM(2008) 763 definitief

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN DE RAAD EN HET EUROPEES
PARLEMENT**

DE EUROPESE UNIE EN HET NOORDPOOLGEBIED

MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN DE RAAD EN HET EUROPEES PARLEMENT

DE EUROPESE UNIE EN HET NOORDPOOLGEBIED

1. INLEIDING

De Europese Unie is door een unieke combinatie van historische, geografische, economische en wetenschappelijke factoren onlosmakelijk verbonden met het Noordpoolgebied¹. Een deel van het grondgebied van drie lidstaten, namelijk Denemarken (Groenland), Finland en Zweden, is gelegen in het Noordpoolgebied. Twee andere Arctische landen, IJsland en Noorwegen, zijn lid van de Europese Economische Ruimte². Canada, Rusland en de Verenigde Staten zijn strategische partners van de EU. De Europese Arctische gebieden vormen een prioritaire component van het beleid inzake de noordelijke dimensie³. Afgezien van gebieden die onder nationale jurisdictie vallen, omvat de Noordelijke IJszee delen van de volle zee en de zeebodem die door de Internationale Zeebodemautoriteit worden beheerd.

De uitgestrekte zee- en landoppervlakten van het Noordpoolgebied zijn vitale en kwetsbare componenten van het milieu- en klimaatstelsel van de aarde. De luchttemperatuur in het Noordpoolgebied is tweemaal zo snel gestegen als het wereldgemiddelde⁴. De oppervlakte van het zee-ijs, de sneeuwlaag en de permafrost is snel afgenomen, wat heeft geleid tot krachtige reactieverschijnselen die de opwarming van de aarde versnellen. De versnelde afbrokking van de ijslaag in Groenland zou kunnen leiden tot een snelle en sterke stijging van de zeespiegel.

Ondanks de barre omstandigheden zal de toegang tot levende en niet-levende hulpbronnen in het Noordpoolgebied en tot nieuwe navigatieroutes door het smelten van de ijskap en door nieuwe technologieën geleidelijk groter worden. Hoewel het Noordpoolgebied nog steeds een van de meest ongerepte gebieden op aarde is, wordt het steeds meer bedreigd door het gecombineerde effect van de klimaatverandering en de groeiende menselijke activiteit.

Het EU-beleid op gebieden zoals milieu, klimaatverandering, energie, onderzoek, vervoer en visserij heeft een direct effect op het Noordpoolgebied. Het is een fundamenteel uitgangspunt van het geïntegreerde maritieme beleid van de EU dat ieder zeegebied uniek is en afzonderlijk moet worden bekeken met het oog op een evenwichtig en duurzaam gebruik.

¹ Het begrip "Noordpoolgebied" in deze mededeling bestrijkt het gebied rond de Noordpool ten noorden van de Noordpoolcirkel. Het omvat de Noordelijke IJszee en gebiedsdelen van de acht Arctische landen: Canada, Denemarken (met inbegrip van Groenland), Finland, IJsland, Noorwegen, Rusland, Zweden en de Verenigde Staten.

² De EER-Overeenkomst bepaalt dat de EVA-landen die partij bij de EER-Overeenkomst zijn, volledig in de interne markt participeren en voorziet bijgevolg in samenwerking op gebieden zoals milieu, onderzoek, toerisme en civiele bescherming, die alle van groot belang voor het Noordpoolgebied zijn.

³ Het beleid inzake de noordelijke dimensie wordt gezamenlijk gevoerd door de volgende vier partners: Europese Unie, IJsland, Noorwegen en Rusland. Het is gericht op de bevordering van stabiliteit, welvaart en duurzame ontwikkeling.

⁴ Vastgesteld door de Arctische Raad (2005), bevestigd door latere metingen.

Gezien de rol die de klimaatverandering speelt als "multiplicator van bedreigingen" hebben de Commissie en de hoge vertegenwoordiger voor het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid erop gewezen dat ecologische veranderingen leiden tot een wijziging van de geostrategische dynamiek van het Noordpoolgebied en tot mogelijke gevolgen voor de internationale stabiliteit en de Europese veiligheid. Daarom is het nodig een EU-beleid inzake het Noordpoolgebied te ontwikkelen⁵. Algemeen beschouwd zullen de problemen en de mogelijkheden van het Noordpoolgebied belangrijke repercussies voor het leven van de komende generaties Europese burgers hebben. Het is absoluut noodzakelijk dat de Europese Unie deze problemen gecoördineerd, systematisch en in samenwerking met de Arctische landen en gebieden en met andere actoren aanpakt. Deze mededeling biedt een overzicht van de belangen van de EU en bevat actievoorstellen in verband met drie cruciale beleidsdoelstellingen:

- beschermen en in stand houden van het Noordpoolgebied in samenwerking met de bevolking
- bevorderen van het duurzaam gebruik van hulpbronnen
- bijdragen tot een versterkt multilateraal bestuur van het Noordpoolgebied

2. BESCHERMING EN INSTANDHOUDING VAN HET NOORDPOOLGEBIED IN SAMENWERKING MET DE BEVOLKING

2.1. Milieu- en klimaatverandering

De activiteiten in de EU-lidstaten laten net als in de meeste andere landen een ecologische voetafdruk in het Noordpoolgebied na. Om de onderliggende oorzaken van de veranderingen in het Noordpoolgebied aan te pakken, is een mondiaal optreden nodig. De gevolgen van de klimaatverandering betekenen nu en in de toekomst een fundamentele uitdaging voor de regio. De EU neemt het voortouw bij de bestrijding van de klimaatverandering en de bevordering van duurzame ontwikkeling. De EU-lidstaten en de Europese Gemeenschap zijn partij bij de meeste multilaterale milieuovereenkomsten die van essentieel belang voor het Noordpoolgebied zijn. Europese bedrijven spelen een sleutelrol bij de ontwikkeling van technologieën voor veilige en duurzame activiteiten onder extreme omstandigheden op het land, in kustgebieden en offshore.

Het Noordpoolgebied is op zich al bijzonder kwetsbaar, maar bovendien is het beheer van noodmaatregelen door de geringe bevolkingsdichtheid en de schaarse infrastructuur bijzonder moeilijk.

Beleidsdoelstellingen

Het hoofddoel moet zijn de negatieve impact van de klimaatverandering te voorkomen en te verminderen en de aanpassing aan onvermijdelijke veranderingen te ondersteunen. Preventie en bestrijding moeten ook worden toegepast op andere mondiale en grensoverschrijdende processen die negatieve effecten op het Noordpoolgebied hebben, zoals het langeafstandstransport van verontreinigingen. Aanvullend daarop moet een overkoepelend en

⁵ Klimaatverandering en internationale veiligheid, gezamenlijk beleidsdocument van 14 maart 2008 voor de Europese Raad.

ecosysteemgericht beheer van menselijke activiteiten worden ontwikkeld, waarbij ervoor wordt gezorgd dat deze duurzaam worden bestuurd en dat op alle niveaus rekening met milieuoverwegingen wordt gehouden. Het beheer van noodmaatregelen moet worden verbeterd.

Actievoorstellen:

- Beoordeling van de doeltreffendheid van het EU-beleid en van multilaterale milieuovereenkomsten voor het aanpakken van de milieuproblemen in het Noordpoolgebied.
- Versterking van de internationale inspanningen om de klimaatverandering te beperken en terreinen aan te merken waarop steun moet worden verleend voor aanpassing aan de gevolgen van de klimaatverandering, met inbegrip van het aanpassingsgericht beheer van de biodiversiteit.
- Bevordering van de permanente dialoog met ngo's over de situatie van het milieu in het Noordpoolgebied.
- Coördinatie van de werkzaamheden met de Arctische landen en gebieden en andere actoren voor de bevordering van stringente milieunormen. Versterking van het ecosysteemgericht beheer van het mariene milieu in de Noordelijke IJszee door de ervaring van de EU met de Arctische landen te delen.
- Bij EU-strategieën en -projecten die een weerslag op het Noordpoolgebied hebben, moet vóór de besluitvorming rekening worden gehouden met de milieueffecten. Bevorderen van de effectbeoordeling van projecten, plannen en programma's die een weerslag op het Noordpoolmilieu hebben, met inbegrip van strategische milieubeoordelingen, en de ervaring met de Arctische landen delen.
- Steun voor opsporing en controle van chemische stoffen in het Noordpoolgebied. Opvoering van de inspanningen voor het terugdringen van de verontreiniging van het Noordpoolgebied door persistente organische verontreinigingen, zware metalen en andere schadelijke stoffen, met inbegrip van verontreiniging vanaf het land. Voortzetting van de steun voor de vernietiging van voorraden schadelijke chemische stoffen en het verminderen van het risico op het vrijkomen van radioactieve stoffen in het Noordpoolgebied.
- Voortzetting van de samenwerking bij rampenpreventie, -paraatheid en -bestrijding. Het monitoring- en informatiecentrum van de Commissie kan bijdragen tot het versterken van de EU-reactiecapaciteit bij rampen in het Noordpoolgebied. De Commissie zal steun verlenen voor de sluiting van een overeenkomst inzake rampenpreventie en -bestrijding in het kader van de Euro-Arctische Raad voor de Barentszee (BEAC)⁶.
- Versterking van de samenwerking voor de verbetering van primaire energiebesparing, energie-efficiëntie en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen in het Noordpoolgebied.

⁶ Forum voor intergouvernementele samenwerking in de Barentszregio.

- Bijdragen tot de beoordeling van het effect van toenemend lawaai door menselijke activiteiten op zeezoogdieren.

2.2. Steun voor inheemse bevolkingsgroepen en plaatselijke inwoners

Ongeveer een derde van de vier miljoen mensen die in het Noordpoolgebied wonen, is van inheemse oorsprong. Deze mensen zijn bijzonder kwetsbaar voor de toenemende druk van de klimaatverandering en de mondialisering.

Beleidsdoelstellingen

Inheemse Arctische bevolkingsgroepen in de EU zijn beschermd door specifieke bepalingen van het Gemeenschapsrecht⁷. Een fundamenteel beginsel van de gezamenlijke verklaring over het ontwikkelingsbeleid van de EU⁸ is de volledige participatie en de vrije en geïnformeerde instemming van inheemse bevolkingsgroepen. Het regionaal beleid en de grensoverschrijdende programma's van de EU komen ook ten goede aan de inheemse bevolkingsgroepen, waarvan de organisaties in de noordelijke dimensie participeren. De rechten van inheemse bevolkingsgroepen zijn een thematische prioriteit in het kader van het Europees initiatief voor democratie en mensenrechten.

De jacht op zeezoogdieren is sinds de prehistorie essentieel voor het voortbestaan van Arctische bevolkingsgroepen en hun recht op voortzetting van hun traditionele levensonderhoud is algemeen erkend. Sommige van deze soorten zoogdieren worden echter door hedendaagse menselijke activiteiten bedreigd, en in de EU bestaat groeiende bezorgdheid over het welzijn van dieren. De EU moet bij haar beleid rekening blijven houden met alle factoren en streven naar een open dialoog met de betrokken gemeenschappen.

Actievoorstellen:

- Op gang brengen van een regelmatige dialoog met de inheemse bevolking van het Noordpoolgebied.
- Mogelijkheden creëren voor autonome ontwikkeling en de bescherming van inheemse levenswijzen.
- Steun voor de organisaties en activiteiten van de Saami en andere bevolkingsgroepen in het Europese Noordpoolgebied, onder meer in het kader van regionale en grensoverschrijdende programma's. Verspreiding van de kennis van rendierhouderij in Noord-Europa.
- Voortzetting van de inspanningen voor de doeltreffende bescherming van walvissen, met name in het kader van de Internationale Walvisvangstcommissie (IWC), onder meer in de context van het Noordpoolgebied. Ondersteuning van voorstellen voor het beheer van de traditionele walvisvangst voor het levensonderhoud, op voorwaarde dat de instandhouding van het bestand niet in gevaar komt, de walvisvangst naar behoren gereguleerd wordt en de vangsten binnen de grenzen van gedocumenteerde en erkende behoeften voor het levensonderhoud blijven.

⁷ Protocol 3 bij de Toetredingsakte van Zweden en Finland.

⁸ In 2005 goedgekeurd door de Raad, het Parlement en de Commissie.

- Dialoog met inheemse en andere plaatselijke gemeenschappen die zich traditioneel met de zeehondenjacht bezighouden.
- De Commissie overweegt het in de handel brengen, de invoer, de doorvoer en de uitvoer van zeehondenproducten te verbieden. Dit mag evenwel geen negatief effect hebben op de fundamentele economische en sociale belangen van de inheemse gemeenschappen die zich traditioneel met de zeehondenjacht bezighouden. Overeenkomstig het voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende de handel in zeehondenproducten⁹ vallen zeehondenproducten die afkomstig zijn van zeehonden die door de Eskimogemeenschappen op traditionele wijze voor hun levensonderhoud worden gejaagd, niet onder de bepalingen van de verordening. Overeenkomstig het voorstel wordt de handel ook toegestaan in andere gevallen, wanneer is voldaan aan bepaalde eisen betreffende de wijze en de methode voor het doden en villen van zeehonden. De dialoog van de Commissie met de betrokken inheemse gemeenschappen zal tot doel hebben de praktische toepassing van deze bepalingen te vergemakkelijken.

2.3. Onderzoek, monitoring en analyses

De beleidsmaatregelen moeten worden gebaseerd op analyses aan de hand van de best beschikbare kennis en inzichten in de processen die een invloed op het Noordpoolgebied hebben. De Arctische Raad¹⁰ verricht uitgebreid onderzoek en publiceert waardevolle analyses.

De EU-lidstaten en de Europese Gemeenschap leveren belangrijke bijdragen tot het Arctisch onderzoek¹¹. Het lopende zevende kaderprogramma van de Gemeenschap is geconcentreerd op nieuwe projecten en grote internationale ondernemingen die zich met onderzoek in verband met het Noordpoolgebied bezighouden. De European Polar Board heeft tot taak het Europese poolonderzoek te harmoniseren en de impact ervan te maximaliseren. Het Europees Milieuagentschap heeft op basis van de werkzaamheden van de Arctische Raad een reeks analyses opgesteld.

Toch blijft er een gebrek bestaan aan langetermijnmonitoring, coördinatie en beschikbare gegevens in verband met Arctisch onderzoek.

Beleidsdoelstellingen

De Europese Gemeenschap moet het Noordpoolgebied blijven beschouwen als een prioritair onderzoekerrein om lacunes in de kennis te dichten en toekomstige door de mens veroorzaakte effecten te beoordelen, vooral op het gebied van de klimaatverandering. De Gemeenschap moet bovendien de internationale samenwerking en interoperabiliteit versterken en bijdragen tot het uitwerken van concrete maatregelen voor preventie, bestrijding en aanpassing.

⁹ COM(2008) 469 van 23.7.2008.

¹⁰ De Arctische Raad is een intergouvernementeel forum ter bevordering van de samenwerking tussen Arctische landen, met deelname van inheemse gemeenschappen.

¹¹ De voorbije kaderprogramma's van de Gemeenschap (kaderprogramma's 5 en 6) hebben steun verleend voor meer dan 50 projecten in verband met polair onderzoek, onder meer het programma DAMOCLES, de grootste bijdrage tot het internationale pooljaar. Binnen het zesde kaderprogramma beliep de toewijzing voor het Noordpoolgebied 86 miljoen euro.

Actievoorstellen:

- Ontwikkeling van verdere onderzoekprogramma's betreffende de stijging van de zeespiegel, het verlies van zee-ijs en het smelten van de permafrost en daardoor ontstane verschijnselen die leiden tot een versnelde opwarming van de aarde en andere door de mens veroorzaakte effecten op de Arctische ecosystemen.
- Analyse van de stand en de ontwikkeling van het Noordpoolmilieu teneinde bij te dragen tot het uitstippelen van passende EU-beleidslijnen.
- Oprichting van nieuwe onderzoekinfrastructuur en versterking van de monitoring- en supervisiecapaciteit. Bijdragen tot de voltooiing van het onderzoekproject betreffende de ijsbreker Aurora Borealis.
- Coördinatie van de werkzaamheden op verschillende onderzoeksterreinen in verband met het Noordpoolgebied, zoals milieu, vervoer, gezondheid en energie, alsmede ontwikkeling van Arctische technologieën.
- Zorgen voor continuïteit van de ruimtemetingen via GMES¹². Steun voor langetermijnmetingen en rapportage van mariene gegevens door het Europees Marien Observatie- en Datanetwerk. Bijdragen tot de uitwerking van de Arctische component van het overkoepelend wereldwijd aardobservatiesysteem (Global Earth Observing System of Systems - GEOSS).
- Ontwikkeling van verbeterde brede internationale informatie-uitwisseling over onderzoekprojecten en bevordering van de coördinatie van nationale programma's. Hierdoor zou de EU moeten bijdragen tot steun voor het creëren van het permanente Arctische observatienetwerk.
- Zorgen voor open toegang tot informatie afkomstig van Arctische monitoring en research, op basis van het beginsel van het gemeenschappelijk milieu-informatiesysteem. Bevordering en ondersteuning van voorlichtingsprogramma's.

3. BEVORDERING VAN HET DUURZAAM GEBRUIK VAN HULPBRONNEN

3.1. Olie en gas

Het Noordpoolgebied omvat grote nog niet ontgonnen olie- en gasreserves¹³. Bekende offshorevoorraden in het Noordpoolgebied zijn gelegen in de exclusieve economische zone van de Arctische landen. De Arctische hulpbronnen zouden ertoe kunnen bijdragen de continuïteit van de voorziening van de EU met energie en grondstoffen in het algemeen te verbeteren¹⁴. De exploitatie zal echter langzaam verlopen, aangezien die gepaard zal gaan met

¹² GMES (Global Monitoring for Environment and Security – Wereldwijde monitoring voor milieu en veiligheid) is een EU-initiatief voor het leveren van duurzame en volledig betrouwbare informatiediensten op basis van aardobservatiecapaciteit.

¹³ Zie Wood Mackenzie en Fugro Robertson: "Future of the Arctic, A new dawn for exploration" en evaluaties van de U.S. Geological Survey. Er moet worden aangetekend dat de ramingen zijn gebaseerd op prospectie en dat voor een grotere nauwkeurigheid verder diepgaand onderzoek vereist is.

¹⁴ Op 4 november 2008 heeft de Commissie een mededeling goedgekeurd over "Het grondstoffeninitiatief – voorzien in onze kritieke behoeften aan groei en werkgelegenheid in Europa", (COM(2008)699).

grote moeilijkheden en hoge kosten als gevolg van de barre klimaatsomstandigheden en de talrijke milieurisico's.

Beleidsdoelstellingen

De steun voor de olie- en gaswinning in het Noordpoolgebied moet worden verstrekt onder volledige naleving van strikte milieunormen, rekening houdend met de specifieke kwetsbaarheid van het Noordpoolgebied. De voorsprong van de EU op het gebied van technologieën voor de duurzame exploitatie van hulpbronnen onder polaire omstandigheden moet worden gehandhaafd.

Actievoorstellen:

- Versterking van de grondslagen voor langetermijnsamenwerking, vooral met Noorwegen en de Russische Federatie, ter bevordering van het duurzaam en milieuvriendelijk exploreren, winnen en vervoeren van olie en gas in het Noordpoolgebied. Zoals gebruikelijk zijn de basisbeginselen gelijke voorwaarden voor alle betrokkenen en wederzijdse markttoegang.
- Aanmoedigen van de naleving van de meest stringente milieunormen. Streven naar de vaststelling van bindende internationale normen, die onder meer voortbouwen op de richtsnoeren van de Arctische Raad en de desbetreffende internationale verdragen.
- Bevordering van verder onderzoek- en ontwikkelingswerk inzake offshoretechnologie en -infrastructuur. Voortbouwen op de ervaring van Europese bedrijven met olie- en gaswinning offshore. Bevordering van verdere research en innovatie naarmate de klemtoon verschuift naar steeds extremere klimaatsomstandigheden en diepere wateren.
- De groei aanmoedigen van maritieme clusters waar universiteiten en onderzoekcentra hoogopgeleid personeel en onderzoekinstallaties ter beschikking van kleinere bedrijven kunnen stellen. De innovatie zal grotendeels tot stand komen onder impuls van kleine en middelgrote ondernemingen in regionale clusters.
- Onderzoeken van mogelijkheden voor de goedkeuring van de richtsnoeren van de Arctische Raad voor olie- en gaswinning.

3.2. Visserij

Op dit ogenblik zijn de enige significante visserijactiviteiten in het Noordpoolgebied gesitueerd in de Barentszee en oostelijk en zuidelijk van de Noorse Zee. De klimaatverandering zou echter kunnen leiden tot verhoogde productiviteit van sommige visbestanden en geografische verschuivingen van andere. Nieuwe zones zouden aantrekkelijke visserijmogelijkheden kunnen bieden doordat de toegang als gevolg van de vermindering van het zee-ijsoppervlak wordt vergroot. Voor sommige delen van de volle zee in het Noordpoolgebied bestaat er nog geen internationale beschermings- en beheersregeling. Dit kan leiden tot ongereguleerde visserijactiviteiten.

De EU is een van de grootste consumenten van vis uit het Noordpoolgebied, maar slechts een klein deel daarvan wordt gevangen door schepen uit de Gemeenschap. De Europese Gemeenschap is lid van de Visserijcommissie voor het noordoostelijke deel van de Atlantische Oceaan (NEAFC). De Gemeenschap werkt ten volle samen met staten die souvereiniteit of jurisdictie in de Arctische wateren hebben, niet alleen om

visserijmogelijkheden te verwerven, maar ook om instandhouding op lange termijn en een optimale benutting van de visbestanden te garanderen.

Beleidsdoelstelling

De hoofddoelstelling van de EU is te zorgen voor de duurzame exploitatie van de visbestanden in het Noordpoolgebied en tegelijk de rechten van de plaatselijke kustgemeenschappen te eerbiedigen.

Actievoorstel:

- Nog vóór nieuwe visserijmogelijkheden ontstaan, moet regelgeving worden opgesteld voor dat deel van de volle zee in het Noordpoolgebied waarvoor nog geen internationale instandhoudings- en beheersregeling geldt. Hierdoor zal worden voorkomen dat de visserij zich in een regelgevingsvacuüm ontwikkelt en zal worden gezorgd voor een eerlijk en transparant beheer van de visserij overeenkomstig de Gedragscode voor een verantwoorde visserij. In beginsel verdient de uitbreiding van het mandaat van bestaande beheersorganisaties zoals NEAFC de voorkeur boven het oprichten van nieuwe organen. Zolang er voor sommige gebieden nog geen instandhoudings- en beheersregeling bestaat, mogen geen nieuwe visserijactiviteiten worden opgestart.

3.3. Vervoer

De EU-lidstaten hebben de grootste handelsvloot in de wereld en vele van die schepen varen op transatlantische routes. Door het smelten van het zee-ijs worden geleidelijk meer mogelijkheden geboden om gebruik te maken van routes door de poolwateren. Dit zou kunnen leiden tot een aanzienlijke verkorting van reizen uit Europa naar de Stille Oceaan, energiebesparing en vermindering van emissies. Bovendien zou de handel worden bevorderd en de druk op de belangrijkste transcontinentale vaargeulen worden verlicht. Er bestaan echter nog ernstige hinderpalen, zoals drijfijis, onvoldoende infrastructuur, milieurisico's en onzekerheden in verband met de toekomstige handelspatronen. Het ontwikkelen van commerciële scheepvaart in het Noordpoolgebied zal dus de nodige tijd en inspanningen vergen.

Beleidsdoelstellingen

Het is in het belang van de EU de voorwaarden voor een geleidelijke invoering van de commerciële scheepvaart in het Noordpoolgebied te onderzoeken en te verbeteren en tegelijk strengere veiligheids- en milieunormen te bevorderen en schadelijke effecten te voorkomen.

Voorts moeten de lidstaten en de Gemeenschap het beginsel van de vrijheid van scheepvaart en het recht van onschuldige doorvaart over de nieuwe routes en gebieden verdedigen.

Actievoorstellen:

- Bevordering van de volledige implementatie van de bestaande verplichtingen inzake scheepvaartregels, maritieme veiligheid, het routesysteem en de milieunormen in het Noordpoolgebied, met name de verplichtingen in het kader van de Internationale Maritieme Organisatie (IMO).

- Beklemtonen dat de toepassing van discriminerende praktijken (met name inzake tarieven, verplichte diensten of voorschriften) door de kuststaten in het Noordpoolgebied ten aanzien van handelsschepen van derde landen moet worden gelaakt.
- Verbetering van de maritieme toezichtcapaciteit in het Hoge Noorden. De Commissie onderzoekt samen met de Europese Ruimtevaartorganisatie een systeem met satellieten in een polaire omloopbaan, die signalen van overal op de aarde kunnen opvangen. Indien dit project de gewenste resultaten oplevert, zou het kunnen leiden tot een betere kennis van de scheepvaart en een sneller optreden in geval van rampen. Ook het satellietnavigatiesysteem Galileo zal in het Noordpoolgebied een belangrijke rol spelen voor een betere en veiliger scheepvaart, maritiem toezicht en optreden bij rampen.
- Met inachtneming van het mededingingsrecht, handhaving van de concurrentievoorsprong van Europese scheepswerven bij de ontwikkeling van technologie voor toepassing onder polaire weersomstandigheden¹⁵. Het potentieel om speciaal ontworpen en milieuvriendelijke schepen, met inbegrip van ijsbrekers, te bouwen, is een belangrijk pluspunt voor de toekomst.
- Onderzoeken of steun kan worden verleend voor het omschrijven van sommige scheepvaartroutes in het Noordpoolgebied als bijzonder kwetsbare gebieden overeenkomstig de IMO-regels, indien dat door een van de kuststaten van het Noordpoolgebied wordt voorgesteld.
- Steun voor verdere werkzaamheden om de milieu- en veiligheidsnormen van de IMO voor de Arctische wateren te verbeteren.

Op het gebied van het vervoer over land en door de lucht in het Europese Noordpoolgebied moet het hoofddoel zijn het ontwikkelen van infrastructuur voor het oost-westvervoer over land en door de lucht. De oprichting van een partnerschap van de noordelijke dimensie voor vervoer en logistiek zal bijdragen tot betere landverbindingen tussen de EU en Noordwest-Rusland, die belangrijk zijn voor de toekomstige ontwikkeling van dat gebied.

3.4. Toerisme

Het toerisme in het Noordpoolgebied, vooral met cruiseschepen, breidt snel uit, maar uit verschillende ongevallen blijkt dat daaraan zekere risico's verbonden zijn.

Beleidsdoelstellingen

De EU moet doorgaan met haar steun voor duurzaam toerisme in het Noordpoolgebied en zich scharen achter de inspanningen om de ecologische voetafdruk daarvan zoveel mogelijk te beperken. Milieubescherming en voordelen voor plaatselijke kustgemeenschappen zijn daarbij essentiële aandachtspunten.

Actievoorstellen:

¹⁵ Zo bijvoorbeeld in de sectoren scheepsbouw, scheepsreparatie en omschakeling, maritieme uitrusting en ontwerp, het unieke dubbelwerkende schip waarvan de boeg optimaal is voor de vaart in volle zee en de achtersteven ontworpen is om als ijsbreker te fungeren. Een ander voorbeeld is het uitbaggeren van havens in het Noordpoolgebied.

- Steun voor verbetering van de veiligheid van cruiseschepen, betere geleiding en beperking van de toegang tot zeer kwetsbare gebieden.
- Aanmoediging van milieuvriendelijk toerisme met deelneming van plaatselijke gemeenschappen.

4. BIJDRAGEN TOT VERSTERKT MULTILATERAAL BESTUUR VAN HET NOORDPOOLGEBIED

Er bestaat geen specifieke verdragsregeling voor het Noordpoolgebied. Geen enkel land of groep van landen heeft soevereiniteit over de Noordpool of de Noordelijke IJszee rondom de Noordpool. Er bestaan verschillende zeegrenzen waarvoor de Arctische kuststaten geen overeenkomst over de afbakening van exclusieve economische zones hebben bereikt¹⁶. De standpunten die bij de VN-commissie inzake de grenzen van het continentaal plat zijn ingediend, kunnen leiden tot overlappende claims¹⁷. Bovendien bestaan er uiteenlopende interpretaties van de voorwaarden voor de doorvaart van schepen in sommige Arctische wateren, met name in de noordwestelijke doorgang¹⁸.

Er bestaat al een uitgebreide internationale regelgeving die ook van toepassing is op het Noordpoolgebied. Het VN-zeerechtverdrag (UNCLOS)¹⁹ biedt de grondslag voor het beslechten van geschillen, met inbegrip van geschillen over afbakening. UNCLOS omvat ook regels voor het gebruik van levende en niet-levende hulpbronnen en de milieubescherming. Daarnaast is ook een hele reeks multilaterale milieuovereenkomsten van toepassing op het Noordpoolgebied, hoewel die vaak geen specifieke verwijzingen naar dat gebied bevatten.

In mei 2008 hebben vijf Arctische kuststaten een verklaring aangenomen²⁰ dat zij zich blijven inzetten voor de bestaande regelgeving en de ordelijke afwikkeling van overlappende claims. Sindsdien hebben een aantal van die landen stappen aangekondigd om hun nationale jurisdictie uit te breiden of te bevestigen en hun aanwezigheid in het Noordpoolgebied te versterken.

De Arctische Raad heeft analyses verricht, een regionale identiteit ontwikkeld en de Arctische agenda vastgesteld. De Arctische Raad neemt samen met BEAC en de Noordse Raad van Ministers²¹ deel aan de noordelijke dimensie.

¹⁶ Er is overeenkomst bereikt over vijf bilaterale afbakeningen. Nog niet opgelost zijn de afbakeningen Rusland/Noorwegen in de Barentszee, VS/Rusland in de Beringstraat en VS/Canada in de Beaufortzee. Canada en Denemarken hebben een geschil over Hanseiland. Bovendien interpreteren Noorwegen en verschillende andere landen, met inbegrip van EU-lidstaten, de toepasbaarheid van het verdrag betreffende Spitsbergen in de 200-zeemijlszone rond deze archipel op uiteenlopende wijze.

¹⁷ In 2001 heeft Rusland een claim ingediend op een groot deel van het Noordpoolgebied, met inbegrip van de Noordpool. Ook Noorwegen heeft een claim ingediend, en Denemarken en Canada zijn dat van plan.

¹⁸ Het geschil betreft zowel de afbakening van de binnenlandse Canadese wateren, waar het land volledig bevoegd is tot de reglementering van grensoverschrijding, als het recht van Canada op goedkeuring en handhaving van wetgeving voor de preventie van verontreiniging door schepen in met ijs bedekte wateren.

¹⁹ Alle Arctische landen (behalve de VS), alle EU-lidstaten en de Gemeenschap zijn partij bij UNCLOS.

²⁰ Verklaring van Ilulissat door de Conferentie over de Noordelijke IJszee van 28 mei 2008.

²¹ De Noordse Raad van Ministers verricht waardevol werk voor de bevordering van de Arctische samenwerking.

Het Europees Parlement heeft onlangs gewezen op het belang van het Arctisch bestuur en een oproep gedaan voor een autonoom EU-beleid inzake het Noordpoolgebied, waarbij de Commissie proactief in het Noordpoolgebied zou moeten optreden²². De parlementaire dimensie van de Arctische samenwerking is cruciaal voor de bewustmaking en de versterking van de beleidsinbreng. Het Europees Parlement heeft in dit verband een belangrijke rol gespeeld.

De Europese Investeringsbank kan steun verlenen voor investeringen in sommige delen van het Noordpoolgebied overeenkomstig zijn taakomschrijving, met name in de sectoren milieu, vervoer, energie en onderzoekinfrastructuur.

Tot de belangrijkste problemen in verband met het Arctisch bestuur behoren de versnippering van het juridisch kader, het gebrek aan doeltreffende instrumenten, het ontbreken van een overkoepelende beleidsvorming en lacunes in participatie, tenuitvoerlegging en geografisch toepassingsgebied.

Beleidsdoelstellingen

- De EU moet zich inzetten voor de verdere ontwikkeling van een op samenwerking gebaseerd Arctisch bestuur overeenkomstig het Zeerechtverdrag, dat moet zorgen voor:
 - veiligheid en stabiliteit
 - een strikt milieubeheer onder naleving van het voorzorgsbeginsel
 - duurzaam gebruik van hulpbronnen alsook open toegang op gelijke voorwaarden
- Er moet worden gestreefd naar de volledige tenuitvoerlegging van bestaande verplichtingen in plaats van de vaststelling van nieuwe rechtsinstrumenten. Dit mag echter geen belemmering vormen voor de verdere ontwikkeling van de regelgeving in de zin van de aanpassing daarvan aan nieuwe omstandigheden of specifieke kenmerken van het Noordpoolgebied.
- De EU moet streven naar een brede dialoog en het bereiken van oplossingen via onderhandelingen en mag geen steun verlenen voor regelingen die de Arctische EU-lidstaten of de Arctische EVA-landen die partij bij de EER zijn, uitsluiten.
- Overwegingen in verband met het Noordpoolgebied moeten in de ruimere EU-beleidslijnen en -onderhandelingen worden geïntegreerd.

Actievoorstellen:

- Beoordeling van de doeltreffendheid van multilaterale overeenkomsten die relevant voor het Noordpoolgebied zijn, om te bepalen of aanvullende initiatieven of maatregelen noodzakelijk zijn. Monitoring van het proces van de afbakening van zeegrenzen en het vaststellen van de buitengrenzen van het continentaal plat, teneinde het effect daarvan op de belangen van de EU te beoordelen.

²² Resolutie van 9 oktober 2008 inzake Arctisch bestuur.

- De mogelijkheid onderzoeken om nieuwe multisectorale systemen voor een geïntegreerd beheer van de ecosystemen vast te stellen. Dit zou de oprichting kunnen omvatten van een netwerk van beschermde zeegebieden, navigatiemaatregelen en regels voor de duurzame winning van delfstoffen.
- Verbetering van de inbreng in de Arctische raad overeenkomstig de rol en het potentieel van de Gemeenschap. Als eerste stap zal de Commissie de status van permanent waarnemer in de Arctische raad aanvragen.
- Voorstellen dat de partners van de noordelijke dimensie regelmatig besprekingen over Arctische kwesties voeren en de mogelijkheid onderzoeken dat projecten in het kader van het milieupartnerschap van de noordelijke dimensie ruimere gebieden binnen het Europese Noordpoolgebied bestrijken. Maatregelen op het gebied van energie-efficiëntie en in het kader van de nieuwe partnerschappen van de noordelijke dimensie zullen van groot belang zijn voor de samenwerking in het Noordpoolgebied.
- Opstarten van een denktank over mogelijkheden voor de verdere ontwikkeling van Arctische grensoverschrijdende samenwerking en regionale programma's teneinde de samenwerking met de Arctische landen te versterken.
- Onderzoek van alle mogelijkheden op internationaal niveau ter bevordering van maatregelen voor de bescherming van de mariene biodiversiteit in zones die buiten de nationale jurisdictie vallen, onder meer door het sluiten van een overeenkomst tot uitvoering van het Zeerechtverdrag.
- Streven naar de geslaagde afronding van internationale onderhandelingen over beschermde mariene gebieden in volle zee.
- Besprekingen met Noorwegen en IJsland over de wijze waarop de kaderrichtlijn mariene strategie in de EER-Overeenkomst zal worden opgenomen en daardoor van toepassing zijn op een deel van de Noordelijke IJszee.
- Arctische kwesties opnemen in de toekomstige dialoog op hoog niveau over maritieme aangelegenheden.
- Publicatie op de thematische website maritieme aangelegenheden van een overzicht van alle met het Noordpoolgebied verband houdende activiteiten van de EU, en bevordering van de dialoog met de actoren over deze activiteiten.
- Samen met de Noordse landen de mogelijkheden onderzoeken om een Europees Informatiecentrum voor het Noordpoolgebied op te richten.
- Aanhalen van de banden met onderwijsnetwerken in het Noordpoolgebied.

Groenland

Groenland maakt deel uit van Denemarken en is dus een van de landen en gebieden overzee (LGO) die met de Gemeenschap geassocieerd zijn. Via jaarlijkse actieprogramma's krijgt Groenland substantiële financiële steun van de Gemeenschap²³.

Actievoorstel:

- Versterking van de samenwerking met Groenland in verband met het Noordpoolgebied. Er zijn extra inspanningen nodig om de bijdrage van de EU tot het beheer van het kwetsbare milieu van Groenland en het oplossen van de problemen waarmee de bevolking wordt geconfronteerd, op te voeren²⁴.

5. CONCLUSIE

De voorstellen in deze mededeling moeten de grondslag vormen voor uitgebreider overwegingen, die nuttig zullen zijn voor de tenuitvoerlegging van de strategische initiatieven van de EU, met inbegrip van het geïntegreerd maritiem beleid. Deze mededeling moet ook uitmonden in een gestructureerde en gecoördineerde aanpak van Arctische kwesties, die het fundament moet vormen van een Noordpoolbeleid van de Europese Unie. Dit zal leiden tot nieuwe vooruitzichten voor samenwerking met de Arctische landen en zal alle betrokkenen helpen een grotere stabiliteit te bereiken en een goed evenwicht tot stand te brengen tussen het prioritaire doel van de instandhouding van het Arctisch milieu en de noodzaak van een duurzaam gebruik van de hulpbronnen.

²³ Over de periode 2007-2013 wordt financiële bijstand tot 25 miljoen euro per jaar toegekend voor jaarlijkse actieprogramma's op het gebied van onderwijs en beroepsopleiding. Bovendien wordt jaarlijks 15,8 miljoen euro uitgetrokken voor de visserij.

²⁴ Zie het Groenboek van de Commissie over de toekomstige betrekkingen tussen de EU en de landen en gebieden overzee - COM(2008) 383.